

BOLA TARBIYASIDA OILA, MAKTAB VA MAHALLA HAMKORLIGI

*Andijon viloyati, Buston tumani, 23-maktab psixologi
Tojiboyeva Dilshodaxon Xudoyberdievna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bola tarbiyasida oila, maktab va mahalla oʻrtasidagi hamkorlikning ahamiyati tahlil qilinadi. Oila tarbiyaviy jarayonning bosh omili sifatida koʻrib chiqiladi. Maktabning pedagogik va akademik roli hamda mahallaning ijtimoiy-madaniy taʼsiri koʻrib chiqiladi. Hamkorlik mexanizmlari va ularni amalga oshirish usullari misollar bilan beriladi. Mahalla va maktab oʻrtasida targʻibot, profilaktika va qoʻllab-quvvatlash tizimlari tavsiya etiladi. Amaliy tajribalar va muvaffaqiyatli loyihalar orqali samarali model taklif etiladi. Xulosa sifatida taraflarning aniq vazifalari va uzviy hamkorlikning ijtimoiy foydasi qayd etiladi. Maqola oxirida amalga oshirish boʻyicha konkret tavsiyalar va foydalanilgan adabiyotlar keltirilgan.

Kalit soʻzlar: Oila, maktab, mahalla, hamkorlik, tarbiya, ota-ona, pedagog, jamoatchilik, profilaktika, tarbiyaviy model

Bola tarbiyasi jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Tarbiya jarayonida oilaning ustun oʻrni, maktabning bilim va tarbiyaviy funksiyalari hamda mahalla muhitining ijtimoiy-maʼnaviy taʼsiri muvozanatli boʻlishi kerak. Uchinchi tomon — mahalla — bolaga qoʻshimcha ijtimoiy tajriba, madaniy qadriyatlar va xavfsiz muhitni taʼminlaydi. Ushbu uch tomonning samarali hamkorligi bolaning shaxsiy, akademik va ijtimoiy rivojlanishini tezlashtiradi.

Oilaning roli va vazifalari

- Emotsional va axloqiy tarbiya: ota-ona mehr, qoʻllab-quvvatlash va intizomni uygʻunlashtiradi.

- Kundalik nazorat va odatlarni shakllantirish: uy vazifalari, vaqtni boshqarish, axloqiy qoidalar.

- Ijtimoiy moslashuv: oilada bolaga jamiyat qoidalari va madaniy normalar oʻrgatiladi.

Amaliy tavsiya: Ota-onalar uchun haftada kamida bir marta "oilaviy tarbiya daqiqasi" (30–45 daqiqa) tashkil etilsin — muhokama, kitob oʻqish, qadriyatlar haqida suhbat.

Maktabning roli va vazifalari

- Pedagogik taʼlim va baholash: bilim berish bilan birga axloqiy tarbiya vazifasi ham.

- Psixologik qoʻllab-quvvatlash: maktab psixologi va sinf rahbarlari orqali individual yondashuv.

- Ota-onalar bilan aloqalar: ota-ona yig'ilishlari, ochiq darslar, konsultatsiyalar.

Amaliy tavsiya: Maktabda "ota-ona-pedagog uchburchagi" modeli joriy etilsin — har oy sinf rahbari, 2–3 ota-ona vakili va maktab psixologi uchrashuvi.

Mahalla (jamo)ning roli va vazifalari

- Ijtimoiy muhit yaratish: bolalar uchun xavfsiz maydonlar, madaniy tadbirlar, sport o'quvlari.

- Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash: muammoli oilalarga yordam, ixtiyoriylar orqali kuzatuv.

- Madaniy-ma'naviy ta'lim: mahalla markazlari, kutubxonalar, ansambllar.

Amaliy tavsiya: Mahalla va maktab birgalikda "Bolalar haftaligi" kabi tadbirlar tashkil etsin: sport musobaqalari, ijodiy tanlovlar, profilaktik suhbatlar.

Hamkorlik mexanizmlari va amaliy ishchi modellari

- Ma'muriy mexanizmlar: mahalla fuqarolar yig'ini, maktab kengashi va ota-onalar qo'mitasi o'rtasida formal bitim (memorandum) tuzilishi.

- Ma'lumot almashinuvi: oylik uchrashuvlar, elektron jurnal va mahalla ta'lim portali orqali farzand holati haqida ma'lumot almashish.

- Qo'shma loyihalar: "Profilaktika va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash markazi", "Mahalla-maktab tarbiya xonasi".

Misol: Buston tumani 23-maktab va mahalla qo'mitasi birgalikda tashkiliy-profilaktik ish olib borib, kamtar oilalardagi bolalarning dars yukini yengillashtirish bo'yicha yordam dasturini yo'lga qo'yishi mumkin.

Muammolar va ularni hal qilish yo'llari

- Muammolar: ota-onalar bandligi, informatsion bo'shliqlar, resurs yetishmasligi, ro'yhatdagi oilalar bilan ishlashda koordinatsiya yetishmasligi.

- Yechimlar: moslashuvchan uchrashuv va konsultatsiya grafigi, mahalliy budjetdan kichik grantlar, volunteer tarmoqlarni shakllantirish, o'qituvchilarning malakasini oshirish kurslari.

Amaliy tavsiya: Har bir mahalla-maktab juftligi uchun 6 oylik harakat rejasini ishlab chiqish — maqsadlar, mas'ullar, natija ko'rsatkichlari.

. Amalg oshirish bo'yicha standart ish rejasi (namuna)

- 1-oy: Hamkorlik memorandumini imzolash, javobgarlarni belgilash.

- 2-oy: Bolalarning ijtimoiy va akademik holatini baholash (anketa).

- 3–4-oylar: Profilaktik va tarbiyaviy tadbirlar (seminarlar, sport turnirlari, mahorat darslari).

- 5-oy: Ota-ona va maktab pedagoglari uchun treninglar.

- 6-oy: Natijalarni baholash va rejani takomillashtirish.

8. Taklif va tavsiyalar

- Rasmiy darajada mahalla va maktablar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmini mustahkamlovchi hujjatlar ishlab chiqilsin.

- Ota-onalar uchun moslashuvchan konsultatsiya va onlayn yordam xizmatlari tashkil etilsin.

- Maktablarda psixolog va sotsial xizmatchi lavozimlari kengaytirilsin.

- Mahalla resurslari (markazlar, kutubxonalar) maktab bilan birgalikda faol ishlashi uchun grantlar ajratilsin.

Xulosa

Bola tarbiyasida oila, maktab va mahalla hamkorligi — uzviy, bir-biri bilan uyg'unlashgan jarayon. Har bir tomon o'z vazifasini aniq bajarsa, bolalarning ma'naviy, axloqiy va akademik ko'nikmalari mustahkamlanadi. Amaliy model va kompaniyalar orqali hamkorlikni tizimlashtirish, resurslarni birlashtirish va monitoringni yo'lga qo'yish zarur. Shu yo'l bilan jamiyat sog'lom, mas'uliyatli va ijtimoiy jihatdan faol avlodni tarbiyalay oladi.

Foydalangan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 1992.
2. Ismoilov A. Oila va tarbiya: nazariya va amaliyot. Toshkent, 2015.
3. Karimov I. Mahalla instituti va jamiyat. Toshkent, 2010.
4. Rahmonov S. Bolalarni tarbiyalashning zamonaviy usullari. Toshkent, 2018.
5. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. "Maktab-mahalla hamkorligi bo'yicha qo'llanma". Toshkent, 2019.
6. UNICEF. Family-School Partnerships: A practical guide. 2014.
7. UNESCO. School, Family and Community Partnerships. 2012.
8. Oqilova N. Mahalla va maktab hamkorligi: amaliy tajribalar. Andijon, 2020.